

ARMENIA

MAGYAR-ÖRMÉNY HAVI SZEMLE.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos:
SZONGOTT KRISTÓF.

SZAMOSÚJVÁR.

Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.
1898.

Tartalom.

Gajzágó Salamon. Sz. K.-tól.

Sírfelirat. — Dzádurián A. költeménye. — Simay Gergelytől.

Örményország történelme és irodalma. II. — Dr. Molnár A.-tól.

Vigasz. — Költemény. — H.-tól.

A Karátsonyiak. — Az „Országos Hírlap“ után.

A magyarhoni örmény családok genealogiája. — Nyolczadik folytatás. Irta: Szongott Kristóf.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Tisztelgés Simay Gergelynél.
Főigazgatói látogatás.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Luszineán herczeg szótára.
A „Méság.“

MI UJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

A szultán kincsenek minisztere.
Új jelölt a kretai kormányzói székre.

 Az „ARMENIA“ előfizetési ára egész évre 4 frt., félévre 2 frt., — egyes füzet 40 kr.

Az első évfolyam egészen elfogyott. A többi tiz évfolyamból (II—XI) még teljes számú példányokkal szolgálhatunk; egy-egy évfolyam ára két (2) frt. Reméljük, hogy az érdeklődő olvasó közönség megragadja a kínálkozó kedvező alkalmat (egy-egy évfolyamot félárban adunk) és sietni fog megrendeléseivel annál is inkább, mert a mondott évfolyamokból még csak néhány eladó példányunk van: azután drágán sem szerzhethi meg az „Armenia“ eddigi évfolyamait.

Gajzágó Salamon.

1830 febr. 2. — 1898 márcz. 9.)

A hazai örménység egyik dísze, büszkesége folyó évi márcz. hó 9-én (szerda) elköltözött az élők sorából. Gajzágó Salamont, ki gyöngékedett ugyan, de alig két napig volt beteg, a kélhetlen halál kiragadta övéinek szerető karjai közül. A hányszor Szamosújvárt járt, mindig meglátogatta lapunk szerkesztőjét és ez a nagybecsű látogatás reánk nézve annál megtisztelőbb, mivel a rokonokon kívül másokat nem igen szokott meglátogatni. Legutolsó felejthetlen látogatása alkalmával is karon fogva vezette be a szerkesztőnét szobánkba. Boldo-

gultban sokat veszített a hazai örménység; mi egyik excellentiás kiváló munkatársunktól fosztattunk meg. Sokra becsülte „nélkülözhetlen“ folyóiratunkat. Nehány évvel ezelőtt Budapestről Turpásztóra: birtokára ment családjával. Ugyanazon kupeban volt kedves barátja: Placsintár Dávid Szamosújvár város polgármestere is. Az excellentiás asszony kezében vitte az „Armeniá“-t. Mire Gajzágó — folyóiratunkra mutatva — így szólott: „Ez édesíti meg a kávémat; csak kár, hogy vékony. Bár akkora lenne, hogy eltartson a következő füzet megjelenéseig!“ Lapunk szerkesztőjével levelezésben állott. Jó hazafi volt. Nemesak nem szégyelte örmény eredetét, de sőt arról akárhányszor vallomást is tett. Egyik hozzánk intézett levelét ezen örmény szavakkal fejezte be: „Snorhávör nor dári!“ (Boldog új-évet!) És most annak, kinek ékesszóló ajkai örökre elnémultak, mi, kiknek ő e földön „boldog“ új-évet kívánt, a mennyek országában örök boldogságot kívánunk...

Sikerült arczképét és nem hiányos, pontos életrajzát folyóiratunk 1889. évfolyamának januári füzetében adtuk közre. A gyász eset alkalmával majdnem minden, a fővárosban megjelenő lap — sőt még a vidéki lapok is — elismeréssel szólottak erről az érdekes férfiúról.

Tekintettel lapunk korlátolt terjedelmére, bár néhány lapnyilatkozatot kötelességünknek tartunk ide iktatni.

A „Magyarország“ ezeket mondja: A régi Deák-gárdának egy oszlopos embere dült ki megint. Gajzágó Salamon ma délben (márcz. 9.) meghalt. Érdemes, mindnyájunk becsülésére méltó munkása volt közéletünknek, a kit őszinte részvét kísér sirjába. Deák Ferencznek bizalmas, belső emberei közé tartozott és a 67-iki kiegyezés gazdasági és pénzügyi részének megalkotásában Lonyay oldalán, a ki annak a kornak ezen a téren úgyszólván egyetlen kapacitása volt, jelentékeny szerep jutott nekik is. S mindvégig ember volt és hazafi s cselekedett is annyit, hogy itt a koporsónál, a mai hálátlan korban, eszünkbe jut. — Az Újvilág-úteza 13 sz. alatti gyászházban, melyet az Entrepise emberei gyászba vontak, bezárt üvegfedelő koporsóban nyugodott behalzsamozott holtteste. A ravatalt számos gyertyaláng ragyogta be és délszaki növények, koszorúk sokasága körítette. A sarkofág lábánál vörösbársony vánkoston feküdt az elhunyt I. osztályú vaskoronarendjele s az a drágakövekkel kirakott aranytoll,

melyet jubiléris alkalommal a számvevőszék adott elnökének. Délig 35 koszorút helyeztek el a ravatalra...

A „Pesti Hírlap” így szól: A régi Deák-pártnak egyik előkelő és hű tagja dőlt ki Gajzágó Salamonban. Nevéhez három olyan irányzat fűződik, melyeknek mindegyike fennmaradt még ma is. — Ő rajta kezdődött az a gyakorlat, hogy Erdélynek vagy a kormányban, vagy a képviselőházi elnökségben, vagy ezeknek megfelelő pozícióban mindig képviselve kell lenni. Ez alól a szabály alól nem is volt még kivétel. Ma sincs. Továbbá Gajzágó volt első próbaköve annak, hogy a kormányt támogató többség lehet-e más, mint kormánypárt. A harmadik irányzat a számvevőszék függetlenségében áll. S ma, mikor ő a ravatalon fekszik, az ő elköltöző lelkével még egyszer visszasugárzik az a kor és az a közéleti szellem, melyben még több volt az idealizmus, mint a gyakorlatiaság; visszasugárzik, hogy egy pillanatra megvilágítsa a mai korszakot, melyben már kevesebb az idealizmus, mint a gyakorlatiaság. Az idealizmusnak azt a fajtáját kívánjuk vissza, mely a kellő arányt keresi a gyakorlatiasággal. S ehhez nem brilláns kvalitások, hanem mindig egyensúlyban álló jellemek kellenek. Olyanok, mint Gajzágó Salamon is volt. A kit nemcsak őszinte részvétellel, hanem őszinte tisztelettel is kísérünk utolsó útjára.

A „Nemzet”-ben ezeket olvassuk: A magyar közéletnek egy rokonszenves, érdemes alakja dőlt ki az élők sorából. Gajzágó Salamon munkás életének 68. évében elhunyt. Politikai szereplése a kiegyezés korszakára esik, midőn mint képviselő szolgálta hazáját, becsülettel, derekban. Nagy műveltséggel, széleskörű jogi és politikai készséggel felruházva jelent meg az alkotmányos élet küzdő porondján és csakhamar általános figyelmet keltett maga iránt és mindjárt a volt Deákpart kápécizásai közé sorozták. Képviselői munkássága mellett élénk részt vett az 1870–71-iki kath. autonomiai mozgalmakban és a kongresszuson. Élethivatását ezután a miniszterekkel egyenlő rangú hivatalos állás betöltése képezte. A nagyfentosságú számszéki elnöki állásra elsőnek Gajzágó Salamon választották meg, ki tehát mint úttörő kezdette meg ezt a hivatalkodást. De hogy mily fényesen és eredményesen töltötte be állását, misem bizonyítja inkább, mint az, hogy a 22 éves elnöksége alatt kifejlesztett számonkérő gyakorlatot tavaly törvénybe iktatták és most mint kötelező szabály szolgál zsinormértékül az állami számonkérés körül. Gajzágó Salomonnak esendes, zajtalan, de annál sikeresebb működését ő Felsőge több ízben méltányolta, midőn Gajzágó Salamon belső titkos tanácsosává, majd főrendiházi taggá kinevezte.

Az „Országos Hírlap” ezeket írta: Gajzágó meghalt. Ismét megfogott egygyel azoknak a férfiaknak a száma, a kik Magyarország újjáalakulásának és a legmozgalmasabb politikai élet idejében vezető szerepet játszottak. Gajzágó Salamon volt az első számvevőszéki elnök s miut ilyennek maradandó érdemei vannak ezen első-

rangú állami intézmény helyes szervezése, megalkotása és vezetése körül, a mennyiben Gajzágó Salamon az, a ki tapintatosságával, éles ítélő tehetségével, higgadt gondolkodásmódjával az állami számvevőszék intézményét valósággal meggyökeresztette új alkotmányunk keretében. A magyar számvevőszék vezetése alatt nemcsak legyőzte a kezdet nehézségeit, hanem állandóságának alapjait is lerakta... Pénteken délután 3 órakor temették el Gajzágó Salamont. Temetésére nagy gyászoló közönség gyűlt össze, melynek soraiban ott voltak: báró Bánffy Dezső miniszterelnök, báró Dániel Ernő, dr. Wlassics Gyula, báró Fehérváry Géza, Perczel Dezső miniszterek, Gromon Dezső, Bedő Albert, Graenzestein Béla államtitkárok, Wekerle Sándor a közigazgatási bíróság elnöke, Rakovszky István az állami számvevőszék elnöke, Lukács Béla val. belső titkos tanácsos. Szilágyi Dezső a képviselőház elnöke és alelnöke: Láng Lajos, Rudnay Béla főkapitány, Szalay Imre miniszteri tanácsos, a Nemzeti Múzeum igazgatója; gróf Károlyi Tibor a főrendiház alelnöke, belavári Burkhárdt Konrád, Thán Károly, gróf Szapáry István főrendiházi tagok, Hammersberg Jenő kir. főügyész, Fábiny Teofil, dr. Falk Miksa, Miklós Ödön, gróf Bethlen András, Vértessy Sándor, Lukács Antal, Emmer Kornél, dr. Radisich Jenő, Forster Gyula, Besenyei tábornok, Placsintár Dávid Szamosújvár város polgármestere, Czubát Turkeve polgármestere. Az egyházi szertartást nagy papi segédlettel Kirner Károly belvárosi apátplebános végezte a gyászba vont udvaron, melynek végeztével a hosszú gyászmenet megindult. A fényes gyászmenetet a szertartást végző papság nyitotta meg, utánok haladt a koszorúk alatt szinte roskadozó köcsi, majd hatfogatú aranyozott díszkocsin a holttest, melyet 12 lobogó fákllyát vivő esatlós vett közre s a halott nyomában a gyászoló közönség beláthatlan sokasága. A kerepesi temetőben még egyszer beszentelte Kirner apát a halottat és azután a koporsót leeresztették a főváros fölajánlotta díszsírba s elhantolták.

Az „Egyetértés“ a többek közt így emlékszik meg róla: Ama nagyérdemű férfiak közül való volt, a kik részt vettek a nemzeti újjászületés, majd az elnyomatás, később pedig a nemzeti fellendülés korszakaiban, és tevékenységükkel, mely politikai belátásukkal, hazafias magatartásukkal nagy és kiváló szolgálatokat tettek a hazának. Puritán jellem volt. Tökéletes férfi. Jóllehet állami hivatal élén állott, pártkülönség nélkül tisztelték, becsülték. Ő szervezte az állami számvevőszéket és mint annak első elnöke, súlyt és díszt szerzett neki. Tapintatával, tudásával, fáradhatlan működésével rakta le az új intézmény alapjait és 22 éves elnöksége alatt az alkotmányjogi biztosítékkal egyenértékű intézmény a tökéletesség fokára emelkedett. Mint ember egyike volt a legszeretettéméltóbb egyéniségeknek. A gyászoló család részvételében őszintén osztozkodik az ország hazafias közvéleménye... Nem érdektelen, mint a számvevőszék fontosságát s Gajzágó lelkiismeretességét jellemző epizódot följegyezni azt, hogy Zsedényi E., a híres takarékoskodó, a képviselő-

selőház pénzügyi bizottságának akkori elnöke, a ki mindenütt és mindenben takarékoskodni akart az államháztartásban, csak is a számvevőszék iránt volt bőkezű. Annak költségvetését mindig megszavazta a legkisebb zugolodás nélkül; sőt midőn a pénzügyi bizottság minden törlés nélkül megszavazta a számvevőszék költségeit, mindig megkérdezte Gajzágótól, hogy nem kíván-e még valamit? „Aztán szigorúan ellenőrizd azokat a minisztereket!” — tette hozzá Zsedényi, a ki más kiadásoknál a kérdést így szokta volt feltenni: „Azok, a kik azt hiszik, hogy van miből megfizetni, álljanak fel.”

Még egy pár sort a „Pester Lloyd” azon szép czikkéből, mit ez a derék Gajzágó emlékezetének szentelt: Gajzágó zählte zu den beherztesten, ausdauernden und nimmer rastenden Streitern inmitten jener Garde glänzender Talente, denen die Wiederherstellung der Verfassung, der Wiederaufbau des ungarischen Staates in seiner heutigen Form zu danken ist. Für das Ansehen, dessen Gajzágó im Magnatenhause genoss, zeigt auch die Thatsache, dasz er im Jahre 1896 in die Quoten- Deputation entsendet, als deren Alterspräsident fungirte. Nun da er für immer von uns geschieden, tritt uns stark ins Bewusstsein, dasz Ungarn einen vortrefflichen Mann verloren hat, einen gesinnungstüchtigen Politiker, einen edlen Menschen.

* * *

Szamosújvár, melyet oly derekasan képviselt a hongyűlésen, koszorút tétetett ravatalára. A leverő gyász hír hallatára (polgármesterünknek távitarozta meg Lukács Béla) nemcsak halálra csengettek, hanem a korai harangozással együtt úgy harangoztak a nagy halottnak városunk minden templomában, mintha itt temették volna. el. A temetésre elment Szamosújvárról Placsintár Dávid polgármester, Gajzágó Ferencz táblabíró és unokaöccse: Tódorfi Lukács tanácsnok.

Sz. K.

Sírfelirat.

— Dzádurián A. —

Vándor itt állj meg,
E sírkő hőst fed,
Olvasd el, csöndesen e sorokat:
A csatatűzben,
Karddal a kézben,
Elszántan, a honért, küzdött sokat.

Ámde ne sirjál,
Ne zugolódjál,
Ne engedd szivedet a bának át;
Az — ki itt nyugszik,
Csöndesen alszik, —
Megvívta, mosolygva, a bős esatát.

Simay Gergely.

Örményország történelme és irodalma.

— Tsobánján Árság felolvasása a párizsi földrajzi társaság üléstermében. *) —

II.

A mi fenmaradt az örmények ősrégi irodalmából, hiányosan tükrözi vissza magát a nemzetet. Jóformán egyházi irodalom az egész. Nincs meg benne sem a görög irodalom változatossága és tökélye, sem pedig a keleti irodalmak némelyikének kéjes gazdagsága.

Különböző körülményekben rejlik a magyarázata ennek a ridegségnek és egyhangúságnak. Először is nincs meg benne, a mi legeredibb alkotórésze volt: a hajdani hősiecs pogány költészet jóformán teljesen elenyészett. A kereszténység uralma kiirtotta a nép szelleméből azokat a dalokat, melyekben az örmény bárdok az ősi mythologiai és harci legendákat megénekeltek.

A hagyomány szerint Világosító-Szent-Gergely, diadalra emelvén Örményországban a kereszténységet, nem csupán a pogánytemplomokat semmisítette meg, hanem azokat a költői alkotásokat is, melyek az örmény pogánykor isteneit és hőseit dicsőítették. A krónikások feljegyezték, hogy a nép, ámbár meghódolt a kereszténység előtt, kedvvel énekelte még a XII-ik század folyamán is ezeket a régi dalokat. Csakis gáncsból, a népmegróvással említi ezt; elfelejtették azonban az ősi örmény szellem eme becses emlékeinek irataikban való megőrzését.

*) *Arsag Tsobianian. L' Armenie, son Histoire, sa Litterature, son role en Orient. Avec une introduction par Anatole France, de l' Academie Française. Paris, 1897.*

Ám az a néhány töredék is, a melyeket idéznek, elégséges annak bizonyítására, hogy a pogány Örményországnak ragyogó színekben gazdag költészete volt. Nem tudós, nem bölcséleti irányú és formáira nézve változatos költészet ez; népies dalokból áll, a melyeket királyi ünnepségeken, vallási szertartások, lakodalmak és temetések alkalmával énekeltek. Férfias költészet megkapó, hatalmas képekkel.

A fennmaradt töredékek közül a legfontosabbak egyikeben mythologiai költészet nyomaival találkozunk. Váhákên isten- királynak csodálatos születéséről szól, a ki a napot és a hősiességet képviselte. Egy másik naiv és zordon hangú töredék elbeszéli a kalandját II. Árdáses királynak, a ki az alán fejedelem leányát rabolta el. Méla hangulat ömlik el a harmadik töredéken: a jó Árdáses király bánatosan gondol vissza életének végszakában az újév ragyogó reggelén, melyet a régi örmények tavasz kezdetén ünnepeltek.

Kétségkívül nagy volt ezeknek a költeményeknek a száma. Az örménynek már a véralkatánál fogva is lyrai hajlandósága van. Minden időkbén egész odaadással csüngött a költészetben, a mely lényeges eleme volt köz- és magán életének. Királyai udvaránál szerették és kitüntetésekkel halmozták el a költőket; a fejedelmeinek az volt a vágyakozásuk, hogy dalok örökítsék meg emlékezetüket. Maguknak a királyi családoknak tagjai is szenvedélyvel művelték a költészetet. Nagy Tigranes fia, I. Árdávázd, a kit Antonius foglyul Rómába hurczolt, görög nyelven tragédiákat írt, a melyeket nagy sikerrel adtak elő még Plutarch idejében is, a ki erről megemlékezik. Vruir, II. Árdáses király fia kiváló költőnek és Mecénásnak az emlékezetét hagyta hátra.

A keresztény örmény fejedelmek közt is voltak támogatói az irodalomnak, mint Vrámsábuh és a költészetet kedvelő főurak, mint Pákráduni Száhág, Ámáduni Váhán és Mágistros Gergely herczeg, maga is jeles író és Plato néhány művének átültetője.

Ezek a pogány költemények tartalmukra nézve is igen változatosak voltak. A nép erkölceit és szokásait

ecsetelték, szerelemről, dicsőségről és gyászról daloltak. Drámai jelenetekben, táncos énekekben és vallási himnuszokban, győzelmi és bánatos versekben magasztalták a királyok és hősök viselt dolgait és elbeszélték a nemzeti legendák csodálatos történeteit.

A keresztény krónikások igen keveset idéznek ugyan a régi költők eme dalaiból, de megemlítik egyikét-másikat ama legendáknak és hagyományoknak, melyekből a költők tárgyaikat merítették. Csakhogy mindezt czélzatosan, olykor elferdítve, csakis azért teszik, hogy forrásokul használják fel a régi Örményország történetének rajzához. Maga Khorenei Mózes is, a ki legtöbbet gyűjtött össze ezekből a töredékekből és legendákból, össze-vissza, rendszer és felvilágosítások nélkül sorolja azokat fel. Pedig nem hiányzott nála a költői szellem s megvolt a képesség, hogy eleget tegyen a megbízatásnak, melyet Pákráduni hercegtől nyert, hogy egy nemét az örmény Sahnamé-nak alkossa meg a népies hagyományokból és legendákból, a költői töredékekből és az idegen források nyújtotta adatokból.

Az ősrégi örmény költészet elvesztését azért is sajnálhatjuk, mert bizonyára érdekes vegyülésben nyilatkozott meg benne az ázsiai és a nyugati szellemvilág. Örményország, Ázsiának és Európának érintkezési pontján, érintkezésben a nagy keleti hódító fajok civilizatioival és a hellén szellemmel, több mythológiát és költői világnézletet olvasztott fel önmagában. „Ezek a csodás fekvésű bérczi tájak, a mint Castelar Emil megjegyzi, bölcsőjéül szolgáltak Görögország költői szellemének a sémi faj meghódítására; elrejtözve eme kristálytisztá tavakban és patakokban, a görög szirén elcsábította dalaival a zord ázsiait... Elárasztotta kincseit Örményország fölött, hogy az ázsiai népet a végtelenség után való égető szomjúságukat önnön életüknek a görög szellem által megtisztított zuhatagából enyhíthessék.”

Mindezek a különböző fajok és civilisatiók visszahagyták nyomaikat Örményország gazdag talajában. Bizarr és eredeti vegyülék támadt belőlük. A régi legendák töredékeiből s eme bonyolult mythologia fenmaradt emlé-

keiből bizonyos fokig megalkothatjuk egész képét a cosmopolita örmény mythosnak. Valamennyi isten szerepel benne. A rejtélyes és durva assyr, chaldeai, phrygiai és perzsa istenségek mellett találjuk a görög és római istenek finom profiljait s a tisztán örmény istenalakokat, Ammont Apolloval, Pallas Athenét Tarataval, Hephaistost Beliállal, Heraklest és Zeust Barcham és Nabod társaságában.

S a többi fajok istenségeinek eme gyülekezetéből kiválik néhány, a melyek idegen elemekből alkotva, magukon viselik az örmény szellem személyes jellegét: istenek, a kikben nincs meg sem a görög-isteneknek kéjes szenvedélye és derült szépsége, sem az ázsiaiaknak vad barbársága és komor nagysága. Munkás, józan és jó istenek: Áramázd, az istenek atyja, a „bölc” és „derék”; Anáhid, az anya-istennő, a munkának istensége, a gazdagság osztogatója, a leginkább szeretett istenség az örményeknél; Ástghig, a szépség istennője és hősiesség kedvese, Váhákên, az erőnek istene, a ki elrabolta a szalmát Barcham isten égi lakából s annak elhullatott csomóival alkotta meg a tejutat; Mihêr Áramázd fia, a tűznek és világosságnak istene, ki a nemes érzéseket kölcsönzi; Náneá, a család istennője, a bájos istenség, ki az örmény asszonyt jelképezi; Amánor, az újévnek és vendégszeretetnek istene, és Sántarámed, Áramázd felesége a föld mélyének istennője.

És a félistenek és a legendák hősei: Háik, a nemzet ősapja; Áram, a ki legyőzte a vad Niukar királyt s a saját kezeivel szegezte oda Armavir város tornyának a tetejéhez; Árá, a ki később volt trónját és életét veszíteni, semhogy férje legyen a fajtalan Semiramisnak; Árdáses, a csodás hódító, a kinek annyi volt a katonája, hogy az általuk egy sikra dobott kövek hegyet alkottak s egyszerre kilőtt nyilaik elhomályosították a napot; Ártávázd, a ki atyja által elátkozva, a Mászis hegyen lováról lezuhant s most is él a mély szakadékban s a sziklákhoz lánczolva várakozik a napra, a melyen felszabadul s elpusztítja a világot; és Dork, az undok arcú vad óriás, a ki sziklákat morzsolt össze kezeivel s hegyeket dobva be a Feketetengerbe, vihart támasztott, a melynek dűhe több hajót elsüllyesztett.

A legkülönbözőbb eszméknek és alakoknak ez a sajátzerű összeszövése bizonyára gazdag és változatos költészetet szült, a melyben a csapongó keleti képzelmet a nyugati arják harmonikus szelleme mérsékelte. Tanúságot tesznek róla a tiszta és szabatos formában, nemes nyelven és gazdag symbolismussal írott s korunkig fennmaradt töredékek. S nem kevésbé fontos bizonyítéka a két szellem egybeolvadásának nyilatkozik meg az örmény építészet maradványaiban. Az idő, a kereszténység s az idegen invasiók csaknem teljesen megsemmisítették a pogánykori Örményország architecturáját, melyben a görög styl egyesült az assyrrei és perzsával. De ugyan-ez a jelenség ismétlődik a keresztény Örményország építészeti emlékein, az áni-i templomokon, több zárdán s néhány régi lengyelországi templomon, a melyeket örmény építészek emeltek, specialis stylben, a mely vegyüléke az arab és byzanci építészetnek.

És élő bizonyossága ugyanennek a tüneménynek maga a régi örmény nyelv is, ez a gazdag árnyalatokban és színekben ékeskedő nyelv, a melyben egyaránt visszatükröződik s megtalálja alkalmas kifejezési formáit a legbizarrabb keleti fantazia és a görög nyelvnek csinja és áttetsző tisztasága.

— A haradik közlemény jövő füzetünkben. —

Dr. Molnár Antal.

Vigasz.

„Az örmény püspökség“ című vers szerzőjének,
Merza Gyula úrnak.*)

Igaz hogy már kétszáz éve
Szunnyadozik a fénykéve,
Nem aludt el az, csak szunyad;
Szent a hitem, hogy föltámad.

Kétszáz éve nincs főpapunk,
De huszezren mégis vagyunk.
Magyar szívvel, örmény észszel
Szembeszállunk minden vésszszel.

A sors is csak azt feledi,
A ki türi, megengedi;
De a sors megáld sikerrel
Hogyha küzdünk szóval, tettel.

Félre búval! Örmény ajkán
Némuljon el bús saragán...
S ha pásztor kell a nyájunknak,
Rajta! Szerezzünk magunknak.

És a dicső magyar nemzet
Meggallgatja kérésünket;
Mert ismeri e hű népfajt,
Szereti az örmény-magyart.

De addig is mig reményünk
Beteljesül s lesz püspökünk:
Fénylő napunk csak egy lehet,
Mint volt eddig — honszeretet.

H.

*) A hivatkozott vers megjelent az „Armenia“ 1898 évi 3-ik füzetében.

A Karátsonyiak.

A főiri körökben még mindig nem beszélnek egyébről, mint a tündérfényű Karátsonyi bálról. Igazi clou-ja volt ez az idei farsangnak és történelmi momentummá vált azáltal, hogy a király is megtisztelte jelenlétével egyik hűséges alattvalójának a mulatságát.

Erdekes lesz ebből az alkalomból fölemlíteni, hogy a Karátsonyi család nem Szerbiából származott át hozzánk, de Erdélyből, ide pedig az első ősök Moldva-Oláhorzszágból jöttek.

Moldva-Oláhorzszágban Botosányban lakott Karátsonyi Gratianus Gáspár, aki 1620 körül virágzott, de családfája már 1452-ben is tekintélyes famíliának mondja a Karátsonyiakat.

Fia, Kristóf, már zászlósnak mondatik s unokája, ugyancsak Kristóf, karácsonyfalvi előnévvel, 1695-ben, hiteles kancelláriai okmányok tanúsága szerint Erdélyből, még pedig Szamosújvárról jött a Bánátba. Itt donatioba kapta Beodrát, ahonnan a mai grófi család is írja előnevét.

Kristóf fia, Deodát, már növelte a családi vagyont, ennek a fia, Lázár, pedig Beodrához még a temesmegyei Zsámot is kapta donatióba.

Lázár valósággal nábobi vagyon ura volt. Zsámi kastélyában egy imazsámoly alatt titkos ajtó vezetett a pinczébe, amely tele volt arannyal, gyémánttal, drágakincsekkel. Nejét annyira féltette a nábob, hogy Beodrán lakat alatt tartotta s néhány meghitt eselédet kivéve emberi halandót nem bocsátott közelébe.

Karátsonyi Lázárnak csak egy álma volt, családja nagysága és egy szerelme, amely a földé, a nemes magyar humusé volt.

Egyedül azt óhajtotta, hogy a verseczi hegyektől birtokáig terjedő rengeteg ős pusztát urodalmához csatolja, ebből a czélből, társzekerekre rakatva egyszer minden kincsét, be is ment Nagy-Becserekre megállapítani és kifizetni a vételárt, de ott hirtelen meghalt s a szájhagyomány szerint a rengeteg kincs is vele pusztult.

Karátsonyi Lázár óriás vagyonából közzeleokra is sokat áldozott, száz katonát állított a nemesi fölkelés alkalmából, a hadsereg rendelkezésére bocsátotta méneseit, gulyáit, magtárait és a Ferencz császár által kezdeményezett, a császárról elnevezett Ludovika-akadémiára nagy összeget adományozott.

Már Lázárt ekkor megkinálták a grófi méltósággal, de a nábob szerényen kitért a fejedelmi elismerés elől, sőt végrendeletileg meghagyta, hogy családjának az a tagja, aki a nemesinél nagyobb czímet fogad el, zárassék ki az örökségből.

Ez az óhajtása azonban nem teljesedett; mert unokája, Guido, később mégis grófságra emeltetett és e miatt, Karátsonyi Lázár végrendeletének értelmében, sok baja is volt az oldalági rokonsággal. Guido apja, Lajos, 1848-ban Torontálmegyében főispánságot viselt, anyja pedig az ősrégi, grófi és hercegi ágra szakadt, Starhemberg családból származott.

Guido a negyvenes évek derekán egyike volt a jeunesse d'orée legkiválóbb tagjának. Nagyon szép, daliás férfi, szívesen látott vendége az akkori Pest főiri szalonjainak. Tagja volt a híres „Csinoska-ifjak” társaságának, akik akkor a főváros társaséletének hangadói voltak.

Számtalan hódoló közül ő nyerte meg szívét és kezét a dúsgazdag örökösnek, Marczibányi Máriának, Marczibányi Antal és neje Kállay Mária leányának. Marczibányi Antal egyetlen fia, ifjúkora legszebb virágában elhalt s benne kivezett a férfiág, majd Karátsonyi Guidóné és Migazzi Vilmosnéban egészen kihalt a nemzeti kulturánk körül oly hervadhatatlan érdemeket szerzett puchói és csókai Marczibányi család. Karátsonyi Guido mintegy 200.000 forintot adott közvezélokra, ő alapította az Akadémia Karátsonyi-díját is — s érdemeiért 1859-ben kapta az osztrák birodalmi grófságot, melyet később Magyarországra is kiterjesztettek.

Gróf Karátsonyi Jenő másodszüzlött fia Guidónak és a tulajdonképeni majoresco az elsőszüzlött Aladár lett volna.

Erdekes ennek is a históriája. A fiatal gróf Karátsonyi Nagyváradon jogászkodott és ott megösmerekedett a szép és rendkívül szellemes Elek Margittal.

Aladár gróf annyira beleszeretett a bájos lánykába, hogy kijelentette, vagy ez, vagy senkisésem lesz a felesége.

Minden embernek van valami marotte-ja, így a különben rendkívül jószívű, engedékeny Karátsonyi Guidónak az volt a bogara, hogy elsőszüzlött fia zászlós ur leányát vezesse oltárhoz. Noha a pazonyi Elekek híres régi családja minden öspróbát fényesen kiáll és a mnzópeterdi Gázszy familia is, amelyből Elek Margit anyai ágon származott, egyike volt az ország ma már kihalt legelső gentry-családjainak, Karátsonyi Guido csak úgy egyezett bele fia házasságába, ha ez Jenő öcsese javára lemond az elsőszüzlöttségi jogáról.

Aladár ezt meg is tette, többre becsülve szép menyasszonya két ragyogó szemét minden gyémántnál, a családi boldogság igaz melegét minden hívságos, elmuló fénynél és csillogásnál.

Igy lett Jenő gróf a Karátsonyi majorátus ura és zászlós ur leányának, Andrássy Karolina grófnőnek a férje.

A grófi pár, mint most is megmutatta, mindent elkövet, hogy a nagy vagyon és nagy névvel járó kötelezettségeknek eleget tegyen.

Azonkívül kitünő gazda is Karátsonyi Jenő. Buzgalommal, igazi passzióval vezeti óriási uradalmain a munkát és nyáron a kelő hajnal akárhányszor egyik vagy másik tanyán, majorban találja.

Karátsonyi Jenő nyaranta többnyire bánlaki birtokán tartozkodik, ahol a kastélyt még Karátsonyi Lázár építtette. Régi, ódon formájú épület ez, olyan vastag falakkal, akár egy feudális várkastély. Elmult viharos időkben nagy szükség is volt erre, mert még az építető idejében, mikor a szerbek egyszer föllázadtak, a leghevesebb ostromnak teljes egy hétig álltak ellent ezek a falak,

A kastélyt pompás park övezi, nagy lawtennis groundal, lövőházzal s egy kis muzeum-épülettel, amelyben a gróf Karátsonyi Guido-ra vonatkozó emléktárgyakat is őrzik.

Érdekesek a kastélyban a régi, földalatti börtönök, emlékeztetve elmúlt sötét időkre; a modern izlést pedig ékesen hirdetik a remek ebédlő, pompás szalonok és termek hosszú sorozata.

A gróf neje, született Andrásy Karolina grófnő, örökölte apja talpraesett, igazi magyaros észjárását, kissé heves temperamentummal egybekötött áldottszívűségét és a vagyonszerzési hajlamot is.

Mióta asszony, a saját pénzén megvette a Bánlakkal szomszédos biószegi pusztát s azt remekül instruáltatta. Házassága első évében majdnem életét vesztette a fiatal, boldog pár, még pedig Olaszországban. 1887 tavaszán Mentenében voltak éppen Karátsonyi Jenőék, mikor a nagy földrengés volt. A borzasztó katasztrófa éjjel jött s a vendéglő, alig hogy kimenekültek a lakók, óriási robajjal omlott össze. Lehetőleg pongyolában, temérdek drága ékszert, közte több becses családi darabot is hátrahagyva, Karátsonyiék az egész éjjelt egy bérkocsiban töltötték, s reggel a gróf néhány száz frankot adott a kocsisnak, aki őket a várostól kissé távol, biztos helyre vitte.

Karátsonyi grófné ezután hosszabb ideig betegeskedett, de ekkor is megmutatta, milyen kitünő honleány, mert külföldi gyógyhelyek mellőzéseivel, Vihnyén töltötte a nyarat, ahol teljesen magához is tért.

Ő is, mint gróf Andrásy Manó minden leánya, kitünő házias nevelést kapott. Bánlakon maga vezeti a háztartást, utána néz a cselédségnek s a legkisebb hanyagságot sem hagyja szó nélkül.

Egy alkalommal vendéget várt Karolin grófnő. Még pedig Gömörből, ahol gyermekkorát, leányságát töltötte, amelyre mindig szívesen emlékezik.

Az Andrásy-család régi kedves orvosa, dr. Maurer Arthur volt ez, aki intimusa, meghitt embere volt a néhai Manó grófnak s a lányok a papánál való apró-cseprő kívánságaik támogatása végett gyakran fordultak hozzá.

Karátsonyi grófné, mielőtt a doktor megérkezett volna, sorra nézegette a szobákat. Egyszerre csak észreveszi, hogy egyik console ugyancsak poros ám.

Odahívta az inast, aztán ujjával néhány betűt írva a porba, így szólt:

— Ej, ej, ez ugyan csinos munka, ugyan szépet gondolna a doktor úr az én háztartásomról, ha ezt így találta volna.

Ugyancsak ez a nagytudományú, különösen történelmi jártasságú orvos, minden Andrásy leánynak adott férjhezmenetele alkalmával egy-egy ládát. Igazi tulipántos, eredeti magyar motívumokkal tele-rajzolt és faragott ládákat. Egy izben Murányon járva, egy otlani parasztnál talált egy ládát, mely mellékelt hiteles okmányok szerint még a Széchy Máriáé volt valamikor.

A doktor megszerezte ezt a ládát, renováltatta és mikor Andrásy Karolin férjhez ment, ennek a kedvencz kis grófnőjének ajándékozta a históriai nevezetességű darabot, amely most ott van a többi családi ritkaságok gyűjteményében.

Az „Országos Hirlap“ után.

A magyarhoni örmény családok

GENEALOGIÁJA.

tekintettel ezeknek egymás között levő rokonságára, s a vezeté- és keresztnemek etymologiai értelmére.

Eredeti, kiadatlan kútforrások felhasználásával írta **Szongott Kristóf.**

(Nyolczadik folytatás.)

Mámiczoiá. Mámic, Mamicoia a Mám család román neve. — Nigol Mimiczoeá-i. Szam. Ház. II. köt. 47 l. 102 t. L. Dajka, Embej, Ember, Mám, Mámicz, Tájeg.

Mánási. A Mánási-ak Málnási-ak voltak. Málnás fürdő Háromszéken. Itt lakott e család. Háromszéki Málnási Imre János. Szam. vár. lev. 1821—1046 sz. — Miklós Mánási. Szam. Ker. IV. köt. 215 l.

Mángáru az örmény Ángár családnév elől *m*-mel és hátul román ul határozóval (az, a) bővitve. Petrus Mángáru armenus, religione catholicus. Szam. vár. lev.; összeírás. L. Ángár.

Mánug = Emanuel. Mánugián máganuámp Voith: Mánug vezetékeve Voith. Szam. Ker. I. köt. 3 l. 1714. aug. 17. A Voith-ok Mánug-ok. E családnév előfordul Keleten is: Álikszán Mánugián. „Árévékh“ 1886. aug. 9. 768 sz. L. Ákoncz, Emanuel, Korn, Mánya, Meghdész, Vászlovszki, Voith.

Mánya. Szam. Ház. II. köt. 27 l. 24 t. alatt ez olvasható: *bu sv-huuzehu u'annethu* (Jész Der-Chácshigész Mánug-ián: Én Mánug-ián Kristóf pap)... és egy tétellel (25 t.) lejjebb: Ego Christophorus Mánya; a 27. tétel alatt pedig ugyanez a pap: D. Christophorus Mánuel Cap. Eccl. B. M. V. Annuntiatae Szamosujváriensis. 1751.

szept. 28. Tehát Mánya = Mánug = Emanuel. Mánya Vártán. Csikszépvízi Ker. II. köt. 34 l. L. Emanuel, Korn, Mánug, Meghdesz, Voith.

Márámarusán: Mármárosi. Melchon Mánugi Chászóján Márámarusán. Szamosújvári kereskedő-társaság iratai közt. A Márámarusán (= Marusán) család neve Chászóján. Árszintár, Chászóján, Marosán, Márámarusán, Márámarusczhi, Ohánessz, Oszkerics, Ötvös (Goldschmied) egy család. Ennek a nagy családnak vezetékneve: Ohánessz.

Márámarus-czhi (czhi örmény képző): Mármárosi. L. Marosán, Márámarusán, Ohánessz.

Márgoszián. Márgosz (Márk) héber szó, jelentése: fénylő. A latin marcus: nagy kalapács, pöröly. Ebből: Martel (Károly; középkor). Márgoszián Szêhág: Márkfi Izsák. Szam. Ker. II. köt. 542 l. L. Márko, Márkovics, Márkulá.

Márdirosz. A görög *μάριος* átírt alakja márdirosz: vértanú, örményül: náhádág. Márdirosz a Márton (Martinus) kifejezésére használtatik az örményben. — Márdirosz Vártán. Szam. H. II. köt. 170 l. 51 t. E családnév előfordul Keleten is: Háruthiun Der-Márdiroszián. „Árévékh“ 1886. aug. 9. 765 sz. — Márdirosz Hêdêlbeh mágánump Szábondsi: Mártonfi Albert vezetéknevvel (megkülönböztető név) Szábondsi-nak (Szappanyos) neveztetik. Szam. H. 8 l. 64 t. — Márdirosz vor mágánump Pápugdsi: Márdirosz vezetéknevvel Pápugdsi. Szam. Ker. I. köt. 22 l. 89 t. A Szábondsi (Szappanyos) és Pápugdsi család vezetékneve Márdirosz (Mártonfi). L. Márton, Mártonfi, Pápugdsi, Szábondsi.

Márko = Márk, Márcus. Mánug Márko. Szam. Ker. I. köt. 8 l. L. Márgoszián, Márkovics, Márkulá.

Márkovics = Márkfi. A vics (fi) szláv képző. Mánug Márkovicsián. Szam. Ker. III. köt. 103 l. 78 t. — Márton Mánugi Márkovicsján gám Mêrkuczján: Márkovics vagy Mêrkucz Márton. Szam. Ház. III. köt. 45 l. A Márkovicsokat Mêrkucz-oknak is nevezik. E családnév előfordul Keleten is: Áháron Márkárján. „Árévékh“ 1887. máj. 12. 995 sz. L. Khêndsi, Márgoszián, Márko, Márkulá, Mêrkucz.

Márkula = kis Márk. Bogdán Márkulá. Szam. H. II. köt. 3 l. 53 t. — Minász Márkulá-i. Szam. Ker. I. köt. 25 l. 145 t. L. Márko.

Márnai, a Márne magyarosított neve. Martinus Márnai-Czopolya. Szam. Ház. III. köt. 71 l. L. Czopolya, Márne.

Márne, most Márnai. Mármnégh (*Marne*) örmény szó: húsos, testes, kövér, carnosus, corpulentus, opimus; a már(m)né(gh)-ből két betű kihagyásával Márne; Márne a Kövér család örmény neve. — Hágop Márène-ján. Szam. Ker. II. köt. 417 l. 53 t. Jacobus Jakab alias Márne. — Jakab Bogdány alias Márne. Szam. vár. lev.; összeírás. — Luszig Márnai Szácháján. Szam. vár. lev. összeírás. Mivel a Márnai (Márne) alatt felhozott példa tanuskodása szerint Márnai = Czopolya, és a Czopolyák = Ágopsák; az Ápopsa (Jakab), Czopolya, Kövér (Ákonecz), Márnai, Márne, Száchá egy család. L. Márnai.

Mártha héber nyelven megkeserítő, assyr nyelven: királynő (Regina). Gregorius Lukács alias Mártha. Szam. vár. lev. 1790—203 sz. *Martha* [Luszig Mánugi Lukuczián: Kis Lukács Mánug fia Lukács] volt ennek örmény neve; a Mánug (Emanuel) nevet fordították helytelenül Márhá-ra. Ezután a Lukács család ezen ágát állandóan Márhának is hívják; így: Gregorius Lukács seu Márhá. Szam. vár. lev. 1790. — Gregorius Lukács alias Mártha. Szam. vár. lev. 1796. — Márhá alias Nikos Gergely szamosújvári civis. Szam. vár. lev. 1796—223 sz. A Mártha család vezetékeve Nikos. L. Lukács.

Márton: a harczos, a latin Mars, martisból, a Márdirosz család magyar neve. — Gregorius Márton alias Ursuly. Szam. vár. lev. 1805—1091 sz. — Chistophorus Márton és mellette örményül Chácshig Rêtdésarè (Retezár Kristóf.) Szam. vár. lev. 1736. évi összeírás. Az Ursuly (Donogán) és Retezár család vezetékeve Márton. L. Donogán, Márdirosz, Mártonfi, Pászákász, Retezár, Schusster, Ursuly.

Mártonfi, a Márdirosz magyar fordítása. Ánton Mártonfián. Szam. H. II. köt. 302 l. 30 t. A Mártonfi név Szamosújvártt először 1788. febr. 27-én fordul elő; ezután

vegyesen használják a Márdirosz és Mártonfi nevet. Mártonfi alias Kovács Rózsi. Szam. vár. lev. 1789—120 sz. — Bosnyák, Donogán (Ursuly), Kovács (Kákicz), Márdirosz, Márton, Mártonfi, Polyák, Retezár, Tóth egy család. L. ezeket, továbbá Bogdánffi, Gajzágó, Lukács.

Máruskáján, a magyar Mariska romános alakja. — Ángszend Máruská-ján. Szam. örmény pléb. templom iratai közt. Kihalt család. L. Májráméncz.

Másvilági, az ánden örmény szó magyar fordítása. L. Ánden.

Mászlin. Maslină román szó, jelentése: olajbogyó; olaj-áros, olearis, olearius. A Miron család román neve. A Mászlin név most nincs használatban. L. Dsirách, Gyertyánfi, Geron, Miron.

Másztig. A görög *μαστίχη* szónak jelentése: jól égő mézga, masticha, mastix, örményül mázdákhe, cziuth (*ძიუთ*). A Miron család görög neve. Másztig János kereskedő Zalathnán. A Dsirách, Gyertyánffi, Geron, Mászlin, Másztig, Miron egy család. L. ezeket. — Távit Ászvádéri Mászdigi: Másztig Bogdán fia Dávid. Erzs. Ker. II. köt. 133 l. 61 t.

Mát, a Mát(é) rövidített alakja. Máté héber szó: ajándék, adomány. Hovágim Mát-i. Szam. Ker. II. köt. 558 l. 7 t. E családnév előfordul Keleten is: Chácshig Máttheoszián. „Árévélkh“ 1886. szept. 22. 805 sz. Kihalt család.

Maxim, az Ángszend elferdített alakja. — Chácshig Mákszên (*Μακσύν*). Szam. Ker. I. köt. 330 l. 40 t. — Chácshig Mákszim-i. Szam. Ház. II. köt. 50 l. 16 t. — Verzár Máxin és mellette örményül Ángszend Vêrdzári (*Βέρδζαρι φέρδζαρι*). Szam. vár. lev. 1738. évi összeírás. Máxim = Ángszend = Oxendius. Andreas Maxin alias Jogomost. Szam. vár. lev. 1812—929 sz. Antonius Maxin és mellette örményül Ánton Számtártêv-i. Szam. vár. lev. 1738 évi összeírás. A Számtartó család vezetékneve Máxim (= Ángszend, Oxendius). L. Ámbur, Ángszend, Erós, Hászt, Jagamast, Kirkor, Kopár, Oxendius; Számtartó, Vastag, Verzár.

Mechitár-ián (*מכיחריאן*) örmény szó, jelentése: vigasztaló, szószóló. Mechithár = Barnabás (héber: Trostsohn, Sohn des Trostes). — Rebiká Mèchithárián. Szam. Ker. III. köt. 132 l. — Ánná Mèchithár-i. Szam. Ház. II. köt. 85 l. 18 t. Kihalt család.

Med, a Med(iás-czhi) rövidebb alakja. Erzsébetváros: Vászil Med-i. L. Mediásczhi.

Mediásczhi (czhi örmény képző: i, bólivaló): Medgyesi. Medgyes város. Mediásczhi Danig. Szam. Ker. I. köt. 51 l. 477 t. — Mediásczhi Ángszend Luszig. Erzs. Ker. I. köt. 32 l. — Mediásczhi Ovánneszencz Ászvádur. Erzs. Ker. I. köt. 66 l. — Erzsébetvárosból az erdélyi Medgyesre költözött az Ángszend és Ovánesz család, melyek később családi neveik helyébe Medgyesi nevet nyertek. L. Ángszend, Ohánesz.

Mêgêrdics (*מגודיש*) örm. szó, jelentése: Keresztelő (értsd János), Joannes Baptista. Mêgêrdicsh Mêgêrdicshján. Szam. H. II. köt. 234 l. 38 t. E családnév előfordul Keleten is: Sztephán Mêgêrdicshján. „Árvélkh“ 1886. okt. 21. 829 sz. — Joannes Bogdán alias Mêgêrdics. Szam. vár. lev. 1806. Ászvádur Mêgêrdicsján. A szam. timártársulat iratai közt. Joannes Mêgêrdics alias Bogdány. Szam. vár. lev. 1803—997 sz. — Moldován János alias Mêgêrdics. Szam. vár. lev. 1797 (Szám tartó crida). — Mêgêrdics alias Hornoj János. Szam. keresk. társ. 1822. évi iratai közt. A Bogdán, Hornoj, Moldován család egy-egy ága is Mêgêrdics-nak neveztetett. L. Bogdán, Gárábéd, Hánko (Hánkovic), Hornoj, Moldován, Ohánesz.

Medgyesi, a Mediásczhi magyar fordítása. — Keresztes István szamosújvári polgár 1820-ban haszonbérben tartotta az Aradmegyében fekvő „medgyesi“ pusztát. A Keresztes család ezen ága Medgyesinek neveztetett. Szam. vár. lev. 1820. L. Mediásczhi.

Mêghdesz. Mêghdészi (*מגודיש*), máhdészi (*מגודיש*), törökül hádsi nevet ad az örmény annak, ki járt Jeruzsálemben és látta Üdvözítőnk sírhelyét. L. Ákoncz, Máhdészi.

Megrán. A görög *μαζωάν* szónak jelentése: longe, a longe, procul, extra, fuga; távolról jött, menekült, jövevény. — Antonius Haenig alias Megrán armenus ex

Constantinapoli. Szam. vár. lev. 1808—985 sz. Kihalt család. L. Fugá, Fugulyán, Häenig, Vázán.

Megrus, a *Negrus*, Nyegrucz elferdített alakja. *Negrus* Minász. Szam. Ker. III. köt. 30 l. 47 t. L. Nyegrucz.

Mêgura Mágurá román szó: erdős hát, erdős halom, waldige Anhöhe. — Ászvádur *Mêgura*-i. Szam. vár. lev. 1790. Kihalt család.

Melikh arab szó: király; örményül: thákávor. A Melik család legtöbb tagja a Székelyföldön lakik. E családnév előfordul Keleten is: Kárekin Melikhián. „Árévélkh“ 1887. máj. 17. 999 sz. L. Chontikhár, Császár, Melchon, Thákvor.

Melkhon = Melchior, Menyhért. Melchior héber szó: a királyi. — Szêhág Melchon-ián. Szam. Ker. II. köt. 626 l. 115 t. E családnév előfordul Keleten is: Ándon Melchonián. „Árévélkh“ 1886. szept. 22. 804 sz. Mivel a három keleti király névnapja (vizkereszt, jan. 6) egy napra esik, az örmény a Melchon (= Menyhért) helyett a Gáspár (az első keleti király) nevét is használja. L. Chontikhár, Császár, Gáspár, Melikh, Mesko, Thákvor.

Mêndrul. Mândru román szó: szép, csinos, büszke. A Czifra család román neve. Kriszdoszdur *Mêndrul*. Szam. Ker. I. köt. 8 l. A Csinás, Czifra, Mindrovics, Mundrá, Sirin, Zárif család vezetékneve: Karátson. L. ezeket, továbbá Karátson, Mundra.

Mêrkucz Marko. Távit *Mêrkucz*ián. Szam. H. II. köt. 316 l. 71 t. L. Márko, Márkovics.

Mêrmékándrucz. Marmaziu román szó: világos vörös. A Gármir családnak két román neve van: Roska és *Mêrmézán* (*Mêrmékán*). *Mêrmékándrucz* Bogdán. Szam. Ker. II. köt. 210 l. 47 t. A *Mêrmékán* családnév most nincs használatban. L. Gármir, Piros, Roska, Roth, Stefánovics.

Merza, perzsa szó: fejedelemfi, herceg, előkelő férfi. Merza Perzsiában cím, mely a név után téve az uralkodó-ház tagját jelezi; a név előtt a magyar úr szónak felel meg. Mirzáczhi Várteresz: Mirza Várteresz. Szam. H. 31 l. 308 t. — Gregorius Mirza. Szam. Ker. II. köt. 636 l. 32 t. 1786 év. — Áruthiun *Mêrzá*. Szam. H. II.

köt. 13 l. 241 t. — Luszig Merza. Szam. H. II. köt. 12 l. 220 t. — Merza Márton fia Florik Márton. Szam. vár. lev. 1803 év. („Mitfisz“ crida). A Merza (= Ámirá, Ámirás) család vezetékneve: Várteresz (= Flora, Florik). — Joannes Merza alias Énekes. Szam. vár. lev. 1810—852 sz. — Joannes Drágics Merza. Szam. vár. lev.; összeírás. A Merza család egyik ága Énekes és másik ága Drágics (→ Mègêrdics) melléknevet nyert. Norin vészemápháruthiunê Meeszut Mirzá Zèlle-el-Szulthán árkháh orti (Ő felsége Meeszut Mirzá Zèlle-el-Szulthán királyfi). Az „Árévékh“ 1886. jún. 25. 732. számában megjelent Nor-Csuchá-i levélből. — Ághá Mámud Sáh Örményországba megy; itt többeket elfogat... és a foglyokat Teheránba viszi és itt kényszeríti őket, hogy térjenek a mohamedán vallásra; ezek közt volt Mirza Korkin chán, Mirzá Jákub chán. „Mászisz“ 1879. szept. 13. 2417 sz. A Merza családnév előfordul Keleten is: Szdephán Mirzáján. „Mászisz“ 1880. márcz. 5. 2556 sz. — Hovszeph Mirzájancz. „Árévékh“ 1886. nov. 25. 859 sz. — Choren Mirzabek-ián. „Mászisz“ 1879. okt. 11. 2437 sz. — Dikrán Emirzáján. „Árévékh“ 1887. febr. 5. 917 sz. — Ovánessz Luszig Hárágá-i alias Mèrzá-i. Szam. keresk. társ. 1804. évi iratai közt. L. Ázád, Cshichhág, Drágics, Eránosz, Énekes, Flora, Florián, Florik, Hárágá, Vártán, Várteresz, Virág.

Mesko. Ez a családnév e hazában alakult a Melkhon (Menyhért) szóból. Az örmény *l* (*l*) betű nagyon hasonlít az örmény *s* (*ω*) betűhöz; azért az örmény betűkkel írott *Мелхон* (Melkhon) szót a végső *n* (*ν*) kihagyásával *Мелко*-nak (Mesko) olvasták. Állításom bebizonyítására ide iktatok egy világos példát: Egy német váltón, mely 1772-ben kelt Kapnikbányán, ez az örmény aláírás: *bu Мелхон Шукош Мелкош* (Jész Melkhon Szákoj Meskoj: Én Melkon-Mesko Izsák) és az aláírás mellett latin betűkkel: Isag Gáspár (Ez azt is bizonyítja, hogy az örmény — mint a Melkhon szónál mondtam — a Melkhon helyett a Gáspár-t is használja). Szam. vár. lev. 1772. évi iratai közt. Szikucz Mesko-ián: Meskó Izsák. Szam. Ker. II. köt. 483 l. 130 t. — Mesko alias Sulya. Szam. vár. lev. 1827. L. Melkhon, Meskovics, Sulya.

Meskovics. Mesko-ból a szláv vics képzővel van képezve. — Meskovics Izsák. Szam. vár. lev. 1773. — Meskovics Gáspár szamosújvári civis így irta a kérelmet, mit Bruckenthal kormányzóhoz 1776—21 sz. alatt nyújtott be; ellenben a rubrumon kívül valaki helytelenül Meskovics helyett ezt irta: „querela Gaspari Márkovics.“ A Meskovics alak most nincs használatban. L. Mesko.

Mészir. Memphis város (Egyiptomban) Mészêr, Mészirnak is neveztetett, Khâm Mészdzrem nevű fiáról, kitől az egyiptomiak származtak. Mészêr Luszig. Szam. Ház. I. köt. 26 l. 261 t. — Ovágim Mészirján. Szam. H. II. köt. 252 l. 18 t. — Ovánész Chárib Mésziri. Szam. H. II. köt. 190 l. 73 t. — Mészir a világ egyik legrégebbi családneve. E családnév előfordul Keleten is: Mészériáncz Mészér. „Árévékh“ 1888. márcz. 12. 1247 sz. — Lukács Simon és mellette örményül: Szimên Mészir. Szam. vár. lev. 1736. évi összeírás. A Mészir család vezetékeve Lukács. L. Lukács.

Meszrob (*μτζροβ*) örmény név. Egy híres örmény tudornak is Meszrob volt a neve. A korán elhunyt dr. Szongott fiatal orvos is (Szamosújvárt) Meszrob nevet nyert a keresztségben. — Ohánnesz Meszrob-i. Szam. Ker. II. köt. 111 l. 69 t.

Mészáros, a Császápdsi család magyar neve. L. Chászápdsi, Hentes, Kristóf.

Miácshen (*μιατσέν, μιατσέναι, μιατσέναι, μιατσέναι, μιατσέναι, μιατσέναι*) egyszemű, félszemű, unoculus, luscus. — Miácshen Zádig. Szam. Ker. I. köt. 51 l. 478 t. Kihalt család. L. Gur.

Mcháel = Mihály; Istenhez hasonló (quis ut Deus?) a héber — másral El-ből. — Száko Mikhaelinê. Szam. Ker. I. köt. 130 l. — Mánug Micháelján. Csik-Szépvízi anyakönyv. E családnév most nincs használatban; de Keleten előfordul most is: Szerovpe Mikhaelián. „Árévékh.“ 1886. júl. 2. 738 sz. Donig Michael-i. Szam. vár. lev.; régi összeírás. L. Mihály, Mihályfi.

Médz-Báltá = Nagy-Balta (Balta senior: Idősebb Balta.)

Médz-Floria = Nagy-Flora. (Nagy-Virág.) Várteresz Médz-Florá. Szam. H. II. köt. 27 l. 554 t.

Médz-Krecsunian Chácshig: Nagy-Karácsonyi Krisztof. Szam. Ker. II. köt. 758 l. 23 t.

Médz-Mánugián = Nagy-Emánuel. Vártán Médz-Mánugián. Szam. H. II. köt. 33 l. 640 t.

Médz-Moroz = Nagy-Harmat. — Száko Médz-Morozi. Szam. H. II. köt. 25 l. 524 t.

Médz-Ohánnesz = Nagy János.

Médz-Uszsep = Nagy-József. Álojzik Médz-Uszepián. Szam. H. II. köt. 370 l. 190 t.

Médz-Várteresz = Nagy-Várteresz. Kötőjellel kapcsoltam össze a „nagy“ jelzőt a jelzett szóval, mivel az illetőnek még keresztneve is volt. Ezekben a példákban a médz (nagy) „idősebb“ (senior) helyett áll. L. Nagy.

Mihály. Mihály Bertalan örmény kath. L. az erzsébetvárosi fiú-iskola 1886—87 évi „Értesítő-jét. — Joannes Mihály civis Armenopolitanus. Szam. vár. lev. 1786. L. Mihályfi, Mitko.

Mihályfi. Christophorus Mihályfi. Szam. vár. lev. 1791—12 sz. Mihály, Mitko.

Miklós, a Nikulá magyar fordítása. A latin Nicolaus a görög *νίκη* (győzelem) és *λαός* (nép, sokaság, popolo, moltitudine) szavakból képződött. Miklós: a nép legyőzője, Géza, Viktor, Beroz. — Joannes Miklós. A szam. tímár társulat iratai közt. L. Bájácshi, Bundá, Bundádá, Miklósi, Minya.

Miklósi. L. Miklós, Minya, Nikulá.

Minász, örmény név. Minász volt azon athenei bölcs férfiú is, ki Maximilianus császár alatt Krisztusért Alexandriában (Egyptom) vértanúságot szenvedett. Az örmény a Minász-t. a Mihály kifejezésére is használja. — Mennas seu Michael Pêrint. Szam. vár. lev. 1776 évi jegyzőkönyv. Minász Vászil. Szam. Ker. I. köt. 79 l. E családnév előfordul Keleten is: Minászián Dikrán „Mászisz“ 1880. márcz. 9. 2559 sz. L. Kutká.

Mindrovics, a román mândru és a szláv vics (fi) képzővel alkotott családnév. — Lucas Mindrovics. Szam. vár. lev. 1758. E név most nincs használatban. L. Csinás, Czifra, Mëndrul, Sirin, Zárif.

Mingá, Cheul Miklós gúnyneve. Fia Ángszend (= Máxin) már Mingának neveztetik. — Nicolaus Maxin alias Minga. Szam. vár. lev.; összeírás. Az örmény minág-ból (*մինգ*) egyedül, magános) betűáttétellel lett Mingá. — Christof Minka. Szam. vár. lev. 1764. Ángszend Chácskoi Mingáján. Szam. H. II. köt. 45 l. 25 t. L. Chácsko, Cheul, Nigol.

Minya = Miklós. Antonius Mynga alias Miklos (belül Mynga másként Miklós Antal). Szam. vár. lev. 1809—408 sz. L. Miklós, Miklósi, Nikulá.

Miron, (*μυρον*) görög szó, szentelt olaj, minden illatos olaj, zsir. Miron Simon. A szam. timár-társulat 1792 évi iratai közt. — Petrus Miron alias Deák. Szam. vár. lev. 1774—168 sz. — Joannes Meron. Szam. Ház. II. köt. 178 l. — Joannes Miron (Kirkos). Szam. vár. lev. 1782. év. Gregorius Miron örményül így: Kirkor Geroni. Szam. vár. lev. 1736 évi összeírás. (Miron vértanú emléke aug. 17-én). L. Dsirách, Geron, Gyertyánfi, Kirkos, Mászlin, Másztig, Momdsi.

Misug, az örmény micsug- (*միսուց*) micsugból, jelentése: bele, közepe, magva valaminek. E család őse az örmény mi(c)sug-ot véletlenül misug-nak mondotta és rajta maradt a Misug. Káluszd Misugián. Szam. vár. lev. 1805 év. — Egy per-irat első lapján: „Szamosújvári polgár Misug Káluszt“... és a tulsó oldalon ugyanez az alperes: Pál Farkas. Szam. vár. lev. 1805—821 sz. A Misug család vezetékneve Pál (Farkas a Káluszd — mi Adventor-t tesz — helytelen magyar fordítása). — Misug Zakariás Antal. Szam. vár. lev. 1794. L. Pál, Zakariás.

Mitej, mi jéthe, mithe (örm.) vajjon? Kihalt család.

Mitvisz, a magyar „mit visz“-ből van alakítva. Mitvisz Kristóf. Szam. vár. lev. 1807—375 sz. — Chácshádur Ágopsá-i Mitvisz. Szam. vár. lev. 1780. évi jegyzőkönyv. A Mitvisz család vezetékneve Ágopsa (Jakab). — Dominus Christophorus Jákob alias Mitvisz. Szam. vár. lev. 1797 év („Mitvisz“ crida). A besztercei minoriták („fratres minores“) conventje a „cridalis commisio“-hoz beadott iratát így kezdi: „Ex originalibus contractualibus litteris constat Dnum Christophorum Jákob alias Mitvisz nuncupatum... Szam. vár. lev. 1796 év. L. Jakab.

Mitko = Michael, Mihály. Begidsán pap, Mitko nevét (Szam. Ker. II. köt. 188. l. 74 t. alatt) latinul hibásan így írta: Nicolaus; de ugyanaz már helyesen írta. Szam. Ker. II. köt. 258 l. 118 t. és 126 t. alatt, így: Michael Begidsán. Mitko alias Szász. Szam. vár. lev. 1811—26 sz. L. Kristóf, Michael, Mihály, Mihályfi, Szász.

Mochmoch, az örmény máchoch elferdített alakja. Ovagim Mochmoch (zárjelben: Buzeskul). Szam. Ker. IV. köt. 18 l. — Chácshig Mochmoch. Szm. H. II. köt. 61 l. 119 t. Mochmoch Antal másképp Buzeskuly. Szam. vár. lev. 1805—91 sz. Mochmoch a Buzeskul család egyik ágának gúnyneve. L. Budzát, Budzeskul, Máchoch.

Mok. Mok (موق) örmény szó: mágus (tudós, bölcs férfiú a perzsáknál), praestigiator (szemfényvesztő), incantator (bűbájos). — Esztegár Kristóf alias Mok-i (az *i* sajátító rag: nak, nek). Szam. vár. lev. 1820. E család-név előfordul Keleten is: Mogáczheán Bedrosz. „Árévelkh“ 1887. nov. 30. 1163 sz. L. Esztegár, Mokucz.

Moki. L. Esztegár.

Mokucz, Mok örmény szóból uc kicsinyítő román képzővel alkotott szó: mágus. L. Esztegár, Mok.

Moldovai. Moldova, Romániának egyik alkotó része; eddig Moldva-Oláhország. Moldovai = Moldovából való. Moldovai Buzát Kristóf. Szam. vár. lev. 1731. év. L. Moldován, Moldovczhi.

Moldovczhi = Moldovai. Ohánessz Moldovczhi (czhi örmény képző). Szam. Ker. II. köt. 789 l. 8 t. L. Áburján, Czárán, Ergêrezhi, Moldovai, Moldován, Násztur, Retezár.

Moldován = Mololdovai. Moldován Szimon. Szam. H. II. köt. 65 l. 224 t. — Luszig Moldován-ián. Szam. H. II. köt. 136 l. 62 t. — Simon Ládai Moldovánián. Szam. Ház. III. köt. 47 l. — Ego Cajetanus Moldován coadjutor (segédlelkész) Eccl. Szamosújváriensis. Szam. Ker. II. köt. 1778. ápr. 4. — Ászvádur Moldován-i Kriszdoszdurján. Szam. Ker. II. köt. 59 l. 568 t. — Ászvádur Der-Szimáoni Moldován. Szam. vár. lev. 1784. A Buzát (Buzeskul), Kriszdoszdur, Ládai, Pap család egyik ága (Der-Szimávon) Moldovából jöttek be. — Martinus Moldován alias Fakna. Szam. vár. lev. 1811—911 sz. — Moldován Gergely

alias Angyal. Szam. vár. lev. 1862. — Joannes Moldován alias Izsák. Szam. vár. lev.; összeírás. — Theodorus Isaak alias Moldován (összeírás). Ennek a terjedelmes családnak, mely a Budzát, Budzeskul, Czárán, Edel, Ergéczhi, Moldovai, Moldovczhi, Moldován, Násztur, Retezár családokat foglalja magába, vezetékneve Keork (György). — Petrus ex Moldavia alias Gászákó (helyesen Gághszákó = Gajzágó). Szam. vár. lev. 1766 („Placsintár crida“). Ászvádur Der-Szimásni Moldován. Szam. Ház. II. köt. 6 l. 55 t. A Moldován család vezetékneve Pap. L. Angyal, Czárán, Derder, Ergêczhi, Fakna, Fugá (Fugulyán, Vázán), Izsák, Pap (Pop), Tuchtár, Tuluk.

Molnár, az örmény Csáchesebán magyarosított neve. Gregorius Molnár. Szam. Ház. III. köt. 53 l. Az örmény ջրաղացաւոր, ջրաղացաւոր, ջրաղացաւոր jelentése: molnár. E név előfordul Keleten is: Keork Csêrágh-ián (Ván-ban lakó örmény). Az örmény ջրաղաց = ջրաղաց: malom (ջուր: víz, աղաց: őrleni). L. Csáchesebán, Morár.

Momdsi. Az örmény mom (*mol*): viasz; az arab-perzsában mum. A török mumdsu (ebből az örményben is használt momdsi): viaszgyertyamártó, gyertyamártó, gyertyaárus. (A nép a mom helyett ezt a szót dsêrák [dšurak] használja). Bulbuk, Dsirách, Geron, Gyertyánfi, Mászlin, Másztig, Miron egy család. E család vezetékneve: Ángszend, L. Ángszend.

Morár. Morar román szó: molnár; az örmény Csáchesebán román neve. Krikor Morár. Szam. H. II. köt. 128 l. 62 t. L. Csáchesebán, Molnár.

Morêsán. Chácshig Morêsán. Szam. Ker. II. köt. 325 l. 156 t. L. Marosán, Márámorusán, Mármárosczhi, Marosfi.

Moroz, lengyel-orosz szó, jelentése: harmat; Moroz Chácshádur. Szam. Ház. II. köt. 2 l. 10 t. Ötvös-Moroz Lukács. Szam. vár. lev. 1818. Moroz alias Harmath Kristóf. Szam. keresk. társ. iratai közt. L. Harmath, Ötvös, Sztephán.

Mosoroj. Moşoroiu román szó annyi mint muşinoiu: vakondturás. Szárkisiz Ázbej Mosoroj. Szam. ker. társaság

iratai közt. Mosoroj az Ázbej család egyik ágának gúnyneve. A Mosoroj név most nincs használatban. L. Ázbej.

Mószesz, a Mózes örmény neve. Mózes héber szó: a vízből kivett. E családnév előfordul Keleten is: Movszeszian Szárkisz. „Mászisz“ 1880. jan. 31. 2528 sz. Kihalt család.

Moszkál = Orosz. A hazai örmény az orosz „moszk“-nak nevezi. Előfordul Keleten is: Chácshádur Moszgofián. Marseillei „Armenia“ 1887. 50 sz.

Mrêkucz, a Mêrkucz másik alakja. — Ohánnesz Mrêkucz-i. Erzs. Ker. II. köt. 33 l. 79 t. L. Márko, Mêrkucz.

Mug. Az örmény mugn (*մուղն*: egér) szót a nép mugnak mondja. (V. ö. görög *μῦς*, latin *mus*, perzsa *mus*, dalmát *mis*). A Kosotán család egyik ágának gúnyneve. Előfordul Keleten is: Hovhánnesz Mêgrián. „Árévékh“ 1896. decz. 20. L. Kosotán.

Muhál, arab szó: iszonyú, rettenetes. Jacobus Muhál, civis Armenopolitanus. Szam. vár. lev. 1786—92 sz. Kihalt család.

Muhib. Muhib török szó: hívszéges (rokon, barát), Fidelis. A Kriszdoszdúr család egyik ágának neve. Szam. Ker. I. köt. 13 l. E családnév most nincs használatban. L. Kriszdoszdur.

Mundra = Mêndrul. Karátson vagy másképp Mundra Kátrina. Szam. vár. lev. 103—1422. L. Karátson, Mêndrul, Mîndrovics.

Munds. Muncs (*մունք*) örmény szó: néma, szótalán; Tacitus, Taczián. A nép a muncs szót munds-nak (*մունս*) mondja. Mundserun Távit-in Chácshige: Munds-Dávid Kristóf. Szam. Hal. II. köt. 1 l. 9 t. — Christophorus Dávid és mellette örményül Chácshig Mêndseru. Szam. vár. lev. 1736. évi összeírás A Munds család vezetékeve Dávid. Mundserun Távitin Chácshigê: Néma Dávid (fia) Kristóf, 1725. L. Ánászun, Chul, Dumblosz.

Mune, a román *mâne* (holnap) elferdített alakja. Mune, Munya. Chácshig Muneáján. Szam. Ker. IV. köt. 75 l. A Drágomán család egyik ágának gúnyneve. L. Drágomán.

Murád (Murádin). Murád arab szó: szándék, akarat, hajlam, készség; desiderium, Desiderius, Dezső. Murád i-n Minász (*i* az örmény sajátítóeset ragja, *n* határozó [az, a]). Szam. H. II. köt. 27 l. 551 t. — Donig Ováneszi Murádinján. Szam. H. II. köt. 41 l. 61 t. — Ohánesz Szêhág Murádin Guskári. A szam. keresk. társ. iratai közt. Toderê Kipuczin Murádinê. Szam. keresk. társ. iratai köt. A Murádin család egyik ága csizmadia, másik festő volt. L. Csizmadia, Csizmás, Csobotár, Kipucz (kis kép, képecske), Láth, Schuster, Toderás.

N.

Nagy. In pago Sibo (Zsibo) armenus Gregorius Nagy. Szam. vár. lev. 1782—18 sz. Martinus Nagy alias Kovrig. Szam. vár. lev. 1802—134 sz. — A többi „médz“ nem fordítottatott le magyarra. L. Kovrig, Médz.

Nágo. Nákes arab szó: kép, festés. Ebből: Nágo. Bedrosz Nágo. Szam. Ker. II. köt. 749 l. 79 t. Előfordul még más alakokban is: Donig Nágojencz. Szam. Ker. II. köt. 154 l. 87 t. Ávedum Neágo. Szam. H. II. köt. 191 l. 94 t. — Jacobus Nyago. Szam. Ház. II. köt. 181 l. 1800 év. szept. 7. (Romániában: Nyagoje). — Bedrosz. Nágo-i. Szam. H. II. köt. 18 l. 405 t. — Nyága Dorothea. Szam. vár. lev. 1823—483 sz. A Náschárár család arab neve. L. Náschárár.

Náschárár (νασχάράρ) örmény szó: hímező, az ki hímmel kivarr, ékesít, czifráz, fest valamit. Az irodalom a „festő“ kifejezésére ezeket a szavakat használja: nêgárics (νêγάρικς), bádgeráhán (βαδγερών), géntánákêrogh (γεντανάκηρογ): képiró, ζωρογράφος, pictor). — Ászvádur Náschárár. Szam. Ker. II. köt. 435 l. 112 t. E család vezetékeve Pap. L. Der-Márdirosz, Gárdsthév, Kepus (Kip [kép], Kipucz, Kipus), Nágo, Nikos, Pap, Piktör, Zugráv.

Násztur. Násztur = Nestor = Dzerig. Antonius Násztur alias László. Szam. vár. lev. 1804—708 sz. — Andreas Násztur alias Lászlófi. Szam. vár. lev. 1786. 43 és 55 sz. alatt. A Násztur család vezetékeve László (Lászlófi). Szongott Násztur Gergely. Szam. vár. lev. 1825—132 sz.

— Mánug Nászturi ájszinkhên Hászt-Kirkorjencz. Szam. vár. lev. 1753. (Mindkét példában Násztur „idősebb“-et jelent; tehát: Idősebb Szongott Gergely és id. Hászt-Kirkor Mánug). Násztur, vor mágánuámp gocshi Kápátán: Násztur, ki vezetéknevvvel Kápátánnak nevezetik. Szam. Ker. I. köt. 29 l. 86 t. A Kápátán-ok Násztur-ok. Chodsá Násztur. Szam. Ker. I. köt. 21 l. 86 t. Chodsá (gazdag) a Nászturok jelzője. Médzárelí ághá jév ághácshá jégéghéczphán Mánug Nászturján: Nagyságos Násztur Mánug egyházgondnok úr. Szam. H. II. köt. 44 l. 15 t. Minász Nászturi Ergêrczhu: Ergêrczhi Násztur Minász fta. Szam. Ker. II. köt. 660 l. 132 t. Az Ergêrczhi-k Nászturok. Násztur Chuthinczhu — Chuthinból való (Chuthini) Násztur. Szam. H. 19 l. 189 t. L. Bátrin, Chuthinczhi, Dzerig, Ergêrczhi, Kapatán, László, Lászlóffi, Moldován, Simávon, Vászil. *Návai*, a Nevelics magyarosított neve. Joannes Návai. Szam. vár. lev. 1785—296 sz. Návai Jakab vagyis Nevelics. Szam. vár lev. iratai közt. L. Nevelics.

Kisebb közlemények.

Tisztelgés Simay Gergelynél. Lapunk érdemes munkatársa: Simay Gergely kir. tanácsos úr, ki 1848-ban a pesti hongyülésen városunknak volt derék képviselője, jelenleg Kolozsvárt tartozkodik Irma leányánál: Gajzágó Antal ügyvéd házában. Ezt a kínálkozó kedvező alkalmat megragadta a kolozsvári 48-as ünnepélyt rendező bizottság, melynek tagjai közül mintegy huszan: a legelőkelőbb honoratiorok, tanárok, ügyvédek, a tanfelügyelő, közjegyző, városi hivatalnokok... lakásán felkeresték márcz. 15-én délben, hogy élő szóval adjanak kifejezést azon tiszteletnek, melylyel viseltetnek az érdemes volt 48-iki törvényhozó iránt. Erről a tisztelgésről a „Kolozsvár“ a következőket írja: „A mai ünnepélyeknek egyik lelkes és fölemelő mozzanata volt a tisztelgés a negyvennyolczas törvényhozásnak egyetlen élő erdélyi tagjánál, Szamosújvár város volt követénél: Simay Gergely nyugalmazott törvényszéki elnöknel. A márczius 15-iki bizottság elhatározta, hogy Simay Gergely előtt ezen a napon tiszteletét fogja kifejezni. Délben Deáky Albert elnök vezetése mellett a bizottság számos tagja jelent meg a tiszteletreméltó ünnepelnél, kit Deáky Albert elnök üdvözölvén, átadta a szót Várady Aurel dr.-nak, a bizottság által felkért szónoknak.

Várady lelkes és meleg szavakban üdvözölte ama nagy és páratlan történelmi jelentőséggel bíró országgyűlés tagját, kinek a bizottsági tagok lelkes éljenzése közt kívánt hosszú életet, egészséget. Simay Gergely, a már ösz képviselő, mélyen meghatva, de ifjú lelkesedéssel, melegséggel és nemes hazafisággal tele szép beszédben mondott köszönetet, a tiszteletnyilvánítást a maga személyéről a márcziusi nagy napok emlékére háritva. A jelenlevők lelkesedéssel éljenzezték a szónokot, kinek magvas, hazafias beszéde nagy hatást keltett. A tisztelgők zajos éljenzése közt ért véget a szép ováció — egy lelkes és felejthetlen epizód a mai napok ünnepélyességeiből.* — Az alábbiakban közöljük Simay Gergelynek a 48-as országgyűlés volt tagjának beszédét, melylyel a márczius 15-két rendező bizottság üdvözlétére válaszolt. A válasz így hangzik: „Uraim! Igen tisztelt polgártársak! Ha bírnék is az ékesszólás hatalmával, nem venném azt használatba a jelen alkalommal, midőn egy oly lélekemelő nagy napnak emlékünnepeét üljük, mely nem szorul ékes szavakra, mely önnön magában találja fel belbecsét és világra szóló jelentőségét. A magyar történelemben korszakot képező 1848-iki év alkotásai, alkotmányos életünk újjászületése, az állampolgári jogoknak, mi azelőtt különlegességi czikk volt, a haza minden polgárára egyenlően lett kiterjesztése, a gondolat szabad nyilvánításának dekretálása, a legfényesebb fegyvertények hosszú sorozata, szóval az önkényuralom megtörése mélyen és kitörülhetetlenül vannak bevésve minden igaz hazafi kebelében. Részemről is éltem legnagyobb büszkeségének tartom, hogy szerencsés voltam az 1848-iki törvényhozásnak egyik igénytelen tagja lehetni, s habár, mint egy csepp az oczeánban részt vehettem azon hazafias munkában, melynek előnyös kihatása annyi keserű megpróbáltatás után még most is, a jelen korszakban érezhető. Szolgáljon ez tanúságu arra, hogy minden nemzet jövőjének biztosítéka rendszerint annak multjában rejlik. Ápoljuk tehát mindnyájan ezen dicső multnak emlékeit. Legyünk állandó és szilárd hívei magasztos nemzeti hagyományainknak, mert csak így lesz biztosítva hazánk jövője az idők végezetéig. De már nem kívánom hosszasabban fárasztani becses figyelmöket, fogadják hálás köszönetemet szíves baráti üdvözlétökért, az ebben rejlő megtiszteltetést azonban engedjék, hogy átadjam azon dicső napnak, mely azt méltán megérdemli, melynek 50 éves évfordulóját ma oly fenkölt kegyelettel, mondhatnám szent áhitattal ünnepeljük. És most bezárom szavaimat azon legforróbb óhajtásommal, éljen örök időkig a magyar alkotmány, éljen a mai díszes ünnepélyt rendező-bizottság, éljenek a hazának nemesen gondolkozó, hazafiasan érző önzetlen polgárai, engem pedig egyenként és összesen tartsanak meg mindenkorra nagybecsű hajlamaikban.*

Főigazgatói látogatás. Tankerületi derék főigazgatónk: Kuncz Elek kir. tanácsos úr, ki október havában két napot (24, 25) töltött gymnasiumunk falai közt, márcz. 17 és 18-án fejezte be látogatását.

Meghallgatta az egyes tanárok előadásait, elment a hittanítók, az örmény nyelvtanító, az énektanító és a tornatanítók óráira is. Megvizsgálta az írásbeli dolgozatokat; szemügyre vette a tanulók rajzait és szép-írási füzetait. Megnézte a tanári és ifjúsági könyvtárt, a gyűjteményeket, szertárakat, az épület helyiségeit és a felszerelést. Márcz. 18-án délután 4 óraker gyűlést tartott a tanárokkal. Hosszú, fölötte érdekes konferenciális beszédéből, melyben előadta tapasztalatait, észrevételeit, megjegyzéseit, hasznos utasításait — egy néhány — a nagy közönséget is érdeklő becses mondatot ide iktatunk: „Az épület mintaszerű, a tanári kar kiegészült, a hátralevő akadályok is — előreláthatólag rövid idő alatt — el fognak háritatni; mert a fentartó jóindulatot tanusít ezen intézet iránt. Megvan minden tényező, mi egy intézet előhaladásához szükséges; azért jogos a feltevés, hogy a tanári kar igyekezni fog feladatának teljesítésére és előre fog törni feltartóztathatlanul. Az iskola mintaszerű, a gyűjtemények is mintaszerűek lesznek: meg vagyok győződve, hogy a tanári kar is igyekezni fog, hogy valamint ő maga, úgy tanítása is mintaszerű legyen. A siker: a közös munka eredménye. A tehetség különböző — az is, — de a kötelességteljesítés nem lehet különböző. Költsenek érdeklődést a szülőkben és ezek helytetteiben iskolánk iránt: a szívélyes viszony a szülők és iskola között az előhaladásnak egyik hatalmas faktora. Örömmel mondhatom, hogy a remények teljesültek: az épület impozáns, telke nagy, tantermei, szertárai méretszerűek. A butorok mennyiség és minőség tekintetében — miután még nincsenek számba véve — kielégítőknak látszanak. A természettani szertárra 5000 frt fordított. Beiratkozott 283 rendes és 2 magántanuló. A görög nyelvet tanulja 70, a görögpótló tárgyakat 21, az egészségtant 21, az örmény nyelvet 31, az éneket 79 tanuló. A tanulók vallási kötelességeiknek megfelelnek, hazafiságuk nem esik kifogás alá. A tanterv és utasítások kellő figyelemben részesültek. Örömmel tapasztaltam, hogy az oktatás helyes irányban halad.“ Így szólott minta-főigazgatónk! És ha csak egy futó visszapillantást vetünk azon főigazgatónak, ki a hetvenes években állott tankerületünk iskoláinak élén, — eljárása-és mostani kitünő főigazgatónk eredményes munkásságára, óriási különbséget látunk. Az, kiben volt ugyan sok jóakarát, nem volt szakember; nélkülözötte a szükséges kellekeket. Ez minden tárgyban szakember: csak úgy ömlik tudós ajkairól a sok hasznos utasítás, szükséges megjegyzés. Ezen nélkülözhetlen kelleken kívül alig van a hazai derék főigazgatói karban valaki, ki nagyobb fokú jóindulatot tanusítana a tankerületében levő tanári testületek iránt, mint éppen atyázkodó főigazgatónk: Kuncz Elek. Azért, midőn tartozó elismeréssel adózunk a magas közoktatásügyi kormány azon böles intézkedésének, mely a legalkalmasabb egyént állította tankerületünk élére, egyszersmind kérjük a Gondviselést, hogy adjon ő Méltóságának erőt, egészséget, hosszú életet, hogy tankerületünk középiskoláit a virágzás magas fokára emelhesse!

Irodalom és művészet.

Luszineán herczeg szótára. A tudós szerző: Luszineán Guidó herczeg (Paris) szükséges francia-örmény szótárát már sajtó alá adta. A velencei mechiharisták nyomdájában nyomul. Az A. B. C. betű már ki van nyomtatva. Előfizetési ára 10 franc (5 frt).

A „Méság,” mely hetenként háromszor jelent meg Tiflisben, új-év óta napilappá lett. A „Méság” megindulá napjától 1883—1884-ig napilap volt; 1884-ben egy évig szünetelt, azután újra megindult, de 1897 végeig hetenként csak háromszor jelent meg.

Mi ujság az örmény világban?

A szultán kincsenek minisztere. Bár mennyire gyűlölik is az újabb zavargások miatt a törökök az örményeket, mégis kénytelen a padisáh elismerni azt, hogy országában nincs megbízhatóbb alattvalója az örménynél. A napokban is ismét örményt nevezett ki kincsenek miniszterévé. E kinevezésre vonatkozólag a „Revue d' Orient” hetilap ezeket mondja: „Szákèz János efendi, az államtanácsost nevezte ki a szulán saját kincsenek miniszterévé az elhalt Portukáli Mihály pasa helyébe. Török lapok mondják, hogy a szultán roppant ingó és ingatlan vagyonának új minisztere igen jelentékeny nemzetgazda és nyelvész. Mondják, hogy János efendi irt török nyelven első ízben politika-nemzetgazdászati művet; igen jól tud törökül, arabul, francziául, angolul, tudja a szánszkrit nyelvet és ismeri az egyiptomi hieroglipheket, híres botanikus és neves festő. Majdnem 40 évet töltött török szolgálatban. A török lapok ezen nyilatkozataira még csak azt jegyezzük meg — mondja a „Revue d' Orient” — hogy János efendi örményül is tud.” Ezekhez mi csak annyit adunk, hogy János (Ohánessz) efendi nem török, hanem — örmény. E miniszteri széket egymas után három örmény ült: a híres Hágop pasa Kázazián után jött Portukáli Mihály pasa és ezt követte Szákèz Ohánessz efendi.

Új jelölt a kretai kormányzói székre. A legutóbbi minisztertanácsban, melyet a Yildiz-palotában a szultán személyes elnöklete alatt tartottak, elhatározták, hogy a porta a kretai kormányzói székre a volt egyiptomi miniszterelnököt, Nubár pasát fogja a nagyhatalmaknak ajánlani. Nubár pasa tudvalevőleg örmény származású és vallásra nézve az örmény szertartást követi. Két évvel ezelőtt a nagyhatalmak az akkor tervezett Örményország élére főkormányzóvá Nubár pasát hozták javaslatba; a miért is a szultán és minisztere bizton hiszik, hogy a nagyhatalmak most Nubárt kretai kormányzóul is el fogják fogadni. — Egy más forrás azt is mondja, hogy egy más örmény: Dádián, a mingreliai herczeg jelöltségéről is komoly szó van.

Felölös szerkesztő és kiadó-tulajdonos: SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.

Hazai krónika.

A király Karátsonyi gróf bálján. A „Kolozsvár“-ban ezeket olvassuk: A király és udvara tegnap (febr. 21) megjelentek Karátsonyi Jenő gróf bálján, melyen a főhercegeken és főhercegnőknél kívül az összes Budapesten tartozkodó nagykövetek, a kormány tagjai élükön Bánffy báró miniszterelnökkel megjelentek. Ott volt még Goluchovszky Agenor gróf külügyminiszter, a törvényhozás két házának számos tagja, képviselve volt a püspöki és tábornoki kar is a tündéri fényes estélyen. A királyt, ki fél tizkor érkezett meg, az előcsarnokban gr. Karátsonyi Jenő nejevel, Aladár és Kamillo grófokkal fogadta. A király a meghívott vendégek sorfala között elvonulván, a nagyteremben rövid cercelet tartott, azután a grófi család kíséretében a szomszédos terembe vonult, a hol a főhercegek és főhercegnők üdvözölték Ő Felségét. A táncsteremben a tánczot még a király jelenlétében kezdték el csárdással. Tánczrendezők voltak: br. Révay Simon és gr. Apponyi Gyula. Később a király és az uralkodóház többi tagjai számára egy kisebb teremben theát szolgáltak fel. Az asztalon tizennégy aranyteríték volt elhelyezve. A király 11 óra után távozott el a bálról; ezután tovább folyt a táncz. A karzaton Berkes bandája és a 32. gyalogezred zenekara voltak elhelyezve. Éjjel fél egykor adták fel a meleg vacsorát, melyben a főhercegek és főhercegnők is részt vettek. A magas vendégek és környezetük számára a nagy elfogadó teremben terítettek. A képtárban 100 személyre volt terítve, a téli kertben pedig 250 személy számára.

Budapestről a következő gyászjelentést kaptuk: Alulírottak mély fájdalommal jelentik, hogy GAJZÁGÓ SALAMON a m. kir. állami számvéviszék nyug. elnöke, belső titkos tanácsos, az I. oszt. vaskoronarend lovagja, a főrendiház tagja stb. ez évi márczius hó 9-én délután 2 óraker, életének 69-ik évében meghalt. A boldogult hült tetemei f. hó 11-én délután 3 óraker fognak Ujvilág-utca 13. sz. a. lakásán, a róm. kath. egyház szertartása szerint beszenteltetni és a kerepesi ut mellett a temetőben örök nyugalomra helyeztetni. Az elhunyt lelki üdvéért az engesztelő szent miseáldozat f. hó 14-én délelőtt 10 óraker fog a belvárosi pfebániatemplomban a Mindenhatónak bemutatatni. Budapest, 1898. márczius hó 9-én. Béke poraira! Gajzágó István, Tódorffyné Gajzágó Rebeka, Voithné Gajzágó Katalin, testvérei. Lukács Béla, veje. Mihályi Krisztin, menyee. Gajzágó Salamonné Fiuk Paula, neje. Lukács Béláné Gajzágó Fatime, leánya. Gajzágó Samil, Gajzágó Boldizsár, fiai. Lukács Simon Salamon, Lukács Paula Katalin, Lukács Salome Teréz, Gajzágó Katalin Sándor Lajosné, Gajzágó Salamon, Gajzágó István, Gajzágó Tivadar, unokái.

A székely főváros: Marosvásárhely márczius tizenötödiki ünnepélyén a törvényhatósági közgyűlés ünnepi szónoka: Kábdebó Ferencz kir. közjegyző volt. A közgyűlést Mikó Árpád főispán megnyitván Kábdebó Ferencz dr. kezdett beszélni, ki a mint haladt tovább, magas röptű eszmékkal, sok igazsággal telt, tartalmas, szép beszédjén, hangja is erősebbé, csengőbbé vált; együtt lelkesedtek vele a törvényhatóság, a vendégek mindannyian s minduntalan felbeszakítá szónoklatát a felzúgott éljenzés és taps. Mikor beszédjét a szabadság, a haza, király éltetésével végzé, helyeikről az összes jelenlevők felemelkedtek.

Szamosújvári Híradó.

— Márczius 14-én a házak már fel voltak lobogozva, este fényes kivilágítás. Legszebben volt a „Társalkodó-kör” helyisége kivilágítva: a szép transparentet Kis János csinálta és ő is állította fel. Világítás után Hevessi J. szintársulata Jókai M. „Keresd a szíved” című színművét adta elő. Márcz. 15-én reggel a fuvózenekar az utczákon hazafias darabokat játszott. Délelőtt 9 óraker a dalzene-egylet kísérete mellett ünnepélyes hálaadó istentisztelet az örmény kath. plebániái templomban. Sokan voltak. Templom után a közönség az állami főgymnasium tanulóinak önképzőkörre által rendezett márcz. 15-iki ünnepélyére ment, melynek műsora a következő volt: Dr. Mártonfi Lajos igazgató, a kör tiszteletbeli elnöke csinos beszéddel nyitotta meg az ünnepélyt; azután a gymn. dalárdája a Hymnust énekelte el. Most zenedarab következett: a Rákoczy nyitányt a műkedvelő tanulók adták elő. Erre Tóth Kálmánnak „Előre” című költeménye jött; Máthé Gyula VIII. oszt. tanuló szavalta el — szépen. Ezután Sófalvi Zsombor VIII. oszt. tanuló foglalt helyet az asztal mellett: jól kidolgozott alkalmi munkálatát olvasta fel. Erre ismét szavalat következett: Szecsák János VII. oszt. tanuló szavalta el Petőfinek „Nemzeti dal” című köiteményét hatásosan. Most a dalárda ment fel az emelvényre és egy harezidalt énekelt. A szépen sikerült ünnepélyt Feczko János tanárnak, ki a kör vezető elnöke, derék beszéde zárta be. Egy induló-zenedarab hangjai mellett távozott el a roppant, de nagyon is kellemesen meglepett közönség a tornacsarnok helyiségeiből. Délután 3 óraker a főtéren: Hymnus, énekelte a polgári dal-egylet; zenedarab, előadta az önképző fuvózenekar. A nagyon is sikerült, szép, alkalmi beszédet Józsa János főgymn. tanár tartotta. Azután egy szabadságdalt énekelt a polgári dalegylet. Erre Bartok L. „Szabadság napján” című költeménye következett, mit Kovács Ákos ev. ref. lelkes szavalt el — szépen. A „szózat” eléneklése után a fuvózenekar által előadott induló zárta be az ünnepélyt. Este közvacsora volt a városi vigadóban.

— Fogolyán nővérek (Katalin és a nem régen elhalt Julianna) öt frtot adtak a Salamon-templom javára. Midőn ezt itt nyilvánosan nyugtazzuk, egyszersmind kijelentjük, hogy ezen adományt is be-tettük a „Kisegítő-takarékpénztárba, míg szükség lesz rája. A szükség néhány nap mulva beáll; mert mihelyt kítavasodik gondos plebánosunk hozzá kezdett a templom restaurálásához. Az oltárképeken már dolgoznak, a többi mesteremberekkel is már megal-kudott. Pollák Samu aszfaltgyáros (Kolozsvár) is már itt járt, a betonmunkát felvállalni... Mihelyt átadom a Salamon-templom javára általom az „Armenia” útján gyűjtött pénzeket a plebános úrnak azonnal közzé teszem a nyugtával együtt számadásonat lapomban.

— A plebániái nagytemplomban a napokban felállított és nagy ünnepélyességgel megszentelt szent-szobrok mellé két csinos gyertyatartót helyezett a vallásos buzgóság. Ezen gyertyatartók árát Kerei Lucia kisasszony és Perintné Kiss Anna úrnő gyűjtöt-ték. Isten dicsőségének előmozdítására célzó ezen dicséretes tet-tők felemlítését elodázhatlan kötelességünknek tartottuk.